

Jaka struktura aktywów gospodarstwa jest korzystna?

Czy struktura aktywów gospodarstwa rolniczego ma wpływ na wyniki? Jakie proporcje poszczególnych grup majątku są korzystne? Czy pogląd, że najlepiej inwestować w środki trwałe, bo są trwałe i pozostaną na wiele lat, jest zasadny?

W gospodarstwie rolniczym występują różne rodzaje majątku, np. ziemia, budynki, maszyny, zwierzęta, zapasy, gotówka oraz różne rodzaje źródeł finansowania, np. kapitał własny, kredyty, zobowiązania wobec dostawców. Aby ułatwić rozróżnienie pomiędzy różnymi rodzajami majątku i różnymi źródłami finansowania, zbiera się je w grupy. Ułatwia to zarządzanie poszczególnymi wielkościami oraz ocenę finansową gospodarstwa.

Zasoby majątkowe nazywamy **aktywami**, a źródła finansowania – **pasywami**. Bilans finansowy (majątkowy) to zestawienie na dany dzień, w określonej formie, w ujęciu wartościowym składników majątku (aktywów) i źródeł finansowania (pasywów). Można i warto go sporządzać, nawet jeśli nie prowadzi się rachunkowości.

Aktywa dzielimy na aktywa trwałe (użytkowane przez kilka czy nawet kilkadziesiąt lat) i obrotowe (zużywają się w okresie krótszym od roku). Pasywa dzielimy na własne źródła finansowania (kapitał własny) oraz obce źródła finansowania, czyli zobowiązania (kapitał obcy). Dopiero zobowiązania dzielą się, podobnie jak aktywa, na długo- i krótkoterminowe, zależnie od tego, czy zostaną spłacone w ciągu 12 miesięcy, czy później.

Aktywa przyjęto zamieszczać w bilansie w kierunku narastającej płynności, a pasywa – narastającej wymagalności (rys. 1).

Płynność aktywów to łatwość, z jaką można je spieniężyć przy zachowaniu realnej wartości. Na przykład, zapas pszenicy jest tą pozycją aktywów obrotowych, która ma powszechny

rynek i w naturalny sposób będzie skierowana do sprzedaży, gdy gospodarujący uzna moment za właściwy. Próba sprzedaży budynku wraz z kawałkiem gruntu (aktywa trwałe) nie jest naturalna dla funkcjonowania gospodarstwa, konieczne są też dłuższe przygotowania formalne, a uzyskanie wysokiej ceny wymaga często cierpliwego wieloletniego wyczekiwania. Pod presją pilnych płatności nie da się szybko i efektywnie sprzedawać aktywów trwałych. I jeszcze jedna ważna różnica: wyprzedaż aktywów trwałych (np. ziemi, budynków, maszyn) uszczupla potencjał wytwórczy gospodarstwa i obniża jego zdolności produkcyjne. Natomiast sprzedaż zapasów produktów jest naturalnym elementem cyklu produkcja – sprzedaż.

Wymagalność kapitałów rośnie wraz ze skracaniem okresu, po którym musi nastąpić ich zwrot właścicielowi. Zakup nawozu na fakturę z 14-dniowym terminem płatności oznacza, że dostawca przez ten okres finansuje nasze aktywa i oczekuje zwrotu wierzytelności. Podobnie będzie

Rys. 1. Schemat bilansu finansowego gospodarstwa rolniczego. Źródło: opracowanie własne.

w przypadku 3-miesięcznego kredytu obrotowego. O takich kapitałach, które mają krótki okres zwrotu, mówimy, że to „gorący pieniądz”. Finansowanie działalności zobowiązaniami krótkoterminowymi może doprowadzić do utraty płynności finansowej. Problem poprawnego finansowania gospodarstwa rolniczego zostanie omówiony przy innej okazji, tu skupimy się na wpływie struktury aktywów na wyniki produkcyjne.

Podstawowe pytanie brzmi: które gospodarstwo o takiej samej wartości majątku, lecz różniące się udziałem aktywów trwałych i obrotowych, będzie miało wyższe wyniki produkcyjne: gospodarstwo z dużym udziałem aktywów trwałych, czy z dużym udziałem aktywów obrotowych?

Rozważmy to na przykładzie. Dwa gospodarstwa dysponują majątkiem tej samej, milionowej wartości (1 000 tys. zł). W gospodarstwie A dominują aktywa trwałe, w B ich udział jest mniejszy, a wyższy aktywów obrotowych. Wskaźniki obrotowości (rotacji) majątku charakteryzują tempo zwrotu zainwestowanych kapitałów. Wartość 0,2 przyjęta dla majątku trwałego oznacza, że pełen zwrot nastąpi po 5 latach. W wielu przypadkach ten okres jest znacznie dłuższy, np. amortyzacja budynków trwa 40 lat

i wówczas wskaźnik obrotowości wynosi 0,025. Z kolei wartość 2,0 przyjęta dla majątku obrotowego oznacza, że pełen zwrot nastąpi po pół roku, czyli w roku można wykonać dwa cykle. W przypadku tuczu brojlerów kurzych możliwych jest 6 cykli w roku i wówczas wskaźnik obrotowości wynosi 6,0. Gospodarstwo A, które gros kapitałów ulokowało w wolno krążącym majątku trwałym, uzyska tylko 380 tys. zł produkcji. Gospodarstwo B uzyska aż 920 tys. zł produkcji tylko dlatego, że w stosunku do gospodarstwa A ma większy udział majątku obrotowego. Wzrost udziału majątku obrotowego w aktywach, dzięki dużo wyższym wskaźnikom obrotowości od majątku trwałego, sprzyja wzrostowi produkcji (tab. 1).

Badania S. Mańko¹ na grupie polskich gospodarstw o podobnej

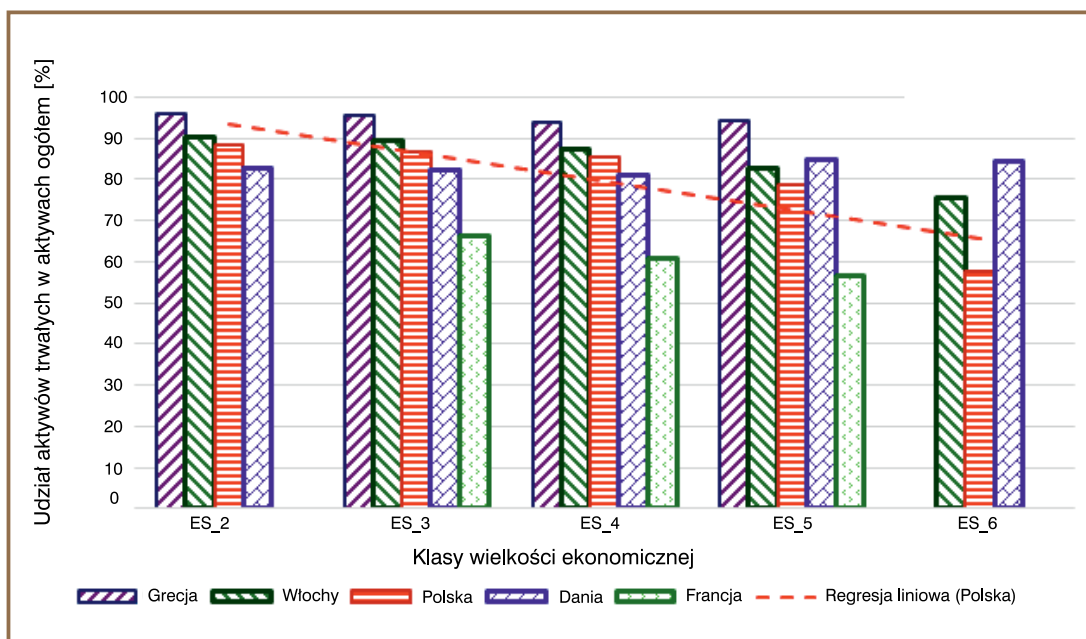
wartości majątku wykazały, że wraz ze wzrostem udziału majątku trwałego malały nie tylko wyniki produkcyjne, lecz także dochody.

Jak w praktyce kształtuje się struktura majątku gospodarstw rolniczych? Najogólniej, jest zróżnicowana w krajach Unii Europejskiej i mocno zależy od wielkości ekonomicznej gospodarstwa². Na przykład, w jednorodnej pod względem specjalizacji grupie gospodarstw połowych (TF15) w Grecji udział aktywów trwałych wynosi około 95%, podczas gdy w piątej klasie wielkości ekonomicznej (ES_5) gospodarstw francuskich – tylko 56%. Regresja liniowa dla polskich gospodarstw połowych pokazuje, że w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej udział aktywów trwałych w aktywach ogółem maleje przeciętnie o około 7% na każdą klasę wielkości (rys. 2).

Tabela 1. Wpływ struktury majątku na wyniki produkcyjne gospodarstwa

Wyszczególnienie	Gospodarstwo	
	A	B
Majątek ogółem [tys. zł], w tym:	1 000	1 000
majątek trwały	900	600
majątek obrotowy	100	400
Wskaźnik obrotowości majątku trwałego	0,2	
Wskaźnik obrotowości majątku obrotowego	2,0	
PRODUKCJA [tys. zł]	$900 \times 0,2 + 100 \times 2 = 380$	$600 \times 0,2 + 400 \times 2 = 920$

Źródło: Opracowanie własne na podst. Mańko S. 2015, Analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. KPODR Minikowo, s. 30.

Rys. 2. Udział aktywów trwałych w aktywach ogółem w gospodarstwach połowych (TF15) w wybranych krajach Unii Europejskiej w zależności od wielkości ekonomicznej (ES) – średnia dla 2004–2016

Źródło: Obliczenia własne na podstawie http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/report_en.cfm?dwh=SO

¹ Mańko S. 2015, *Analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*. KPODR Minikowo, ss. 30–31.

² Typ rolniczy (TF) i wielkość ekonomiczna (ES) to dwa podstawowe kryteria klasyfikacji gospodarstw w systemie FADN – rachunkowości gospodarstw rolniczych UE. Typ rolniczy gospodarstwa rolnego określany jest na podstawie udziału wartości standardowej produkcji z poszczególnych działalności rolniczych w tworzeniu całkowitej wartości produkcji gospodarstwa. Typ rolniczy gospodarstwa odzwierciedla jego poziom i kierunek specjalizacji. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego określana jest jako suma wartości standardowych produkcji wszystkich działalności rolniczych występujących w gospodarstwie. Na podstawie tak ustalonej wielkości ekonomicznej dane gospodarstwo rolne zaliczane jest do odpowiedniej klasy wielkości ekonomicznej.

Analiza struktury aktywów gospodarstw rolniczych Unii Europejskiej jako całości i wybranych krajów potwierdza silną zależność z wielkością ekonomiczną: gospodarstwa duże mają lepszą od gospodarstw małych strukturę, tj. mają mniej kapitałów „zamrożonych” w aktywach trwałych, a więcej ulokowanych w szybko krążących aktywach obrotowych. Nieodświeżonym wzorem jest struktura aktywów gospodarstw francuskich, wypracowana przez lata świadomego oddziaływania agencji rządowych, stowarzyszeń rolniczych i banków. Powinniśmy unikać tego, co obserwujemy w Grecji, a dążyć do struktury majątku gospodarstw rolnych we Francji (rys. 3).

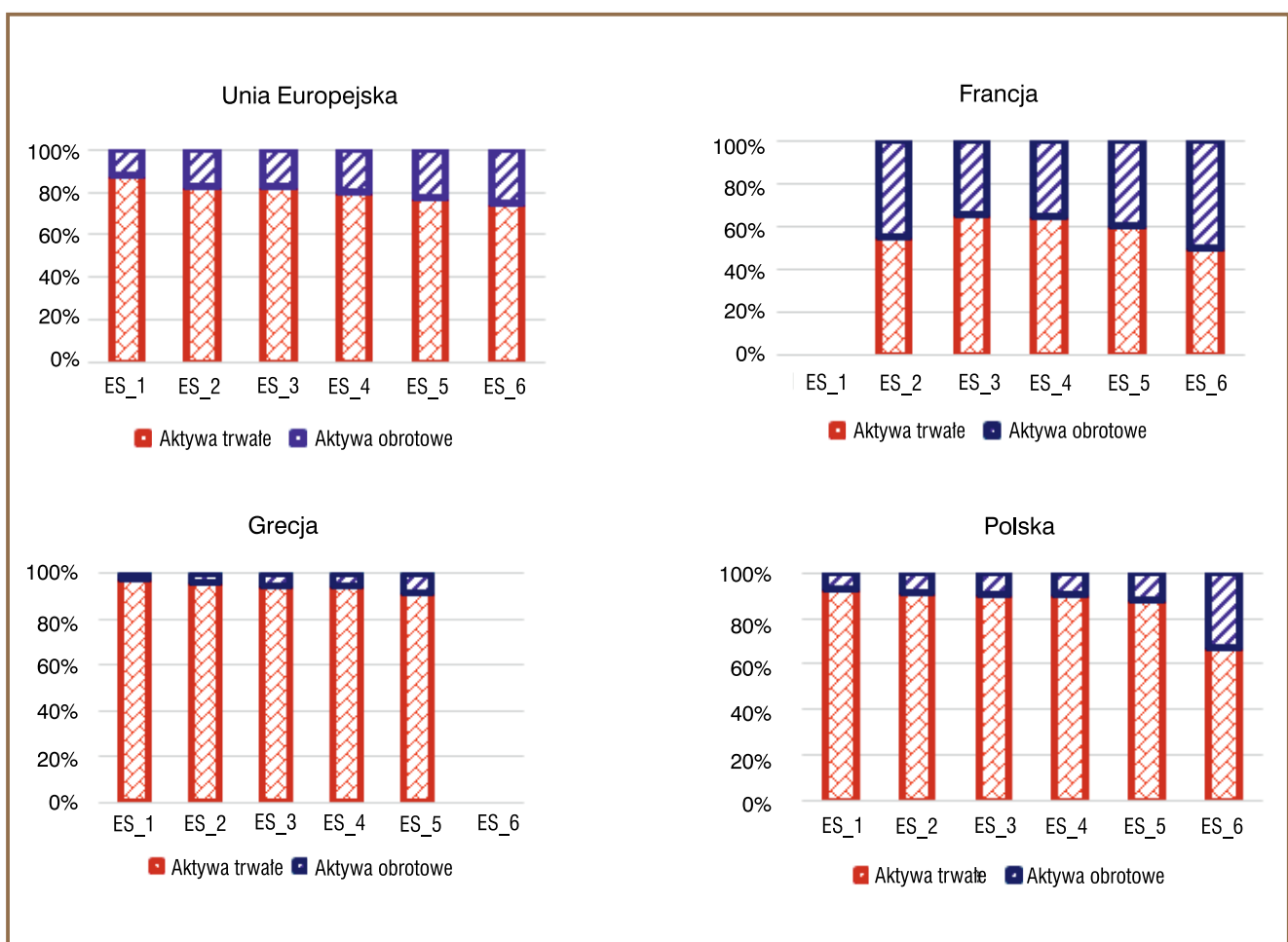
Jak ograniczyć udział majątku trwałego w majątku ogółem? Jednym ze sposobów unikania zamrażania kapitału w zakupach ziemi jest wdrożenie

rozwiązań prawnych dobrze zabezpieczających interesy właścicieli i dzierżawców (przykładem Francja). Rolnik dzierżawca chce mieć pewność użytkowania gruntu, że przez wiele lat może wykorzystywać ziemię do produkcji pasz dla zwierząt, że nagle nie zostanie z nadmiarem budynków i maszyn. W przypadku inwestycji w budynki należy dążyć do rozwiązań funkcjonalnych i szybko amortyzujących się, co jest możliwe. Aby zmniejszyć udział maszyn w aktywach, można rozważyć inwestycje grupowe lub korzystanie z usług. Wszelkie działania skutkujące zmniejszeniem udziału majątku trwałego na rzecz obrotowego są korzystne.

Wzrost udziału majątku obrotowego w aktywach, dzięki dużej liczbie wskaźnikom obrotowości niż majątku trwałego, sprzyja wzrostowi produkcji i też dochodów. Może

stąd bierze się powiedzenie: „Lepszy gram handlu niż kilogram produkcji”. Ponieważ np. wskaźnik rotacji dla typowego sklepu wiejskiego wynoszący tylko 12 dni oznacza, że w skali roku można wykonać około 30 cykli. W rolnictwie możemy o takiej rotacji tylko pomarzyć. Tu wiele procesów determinowanych jest uwarunkowaniami przyrodniczymi: mamy cykl roczny produkcji roślinnej, a w dziale zwierzęcym cykle wynikają z biologii gatunku (stąd np. do wyprodukowania jałówki cielnej trzeba około 25 miesięcy). Nie należy jednak ustawać w wysiłkach poprawiania struktury majątku gospodarstwa rolniczego i pamiętać, że im mniejszy udział aktywów trwałych – tym lepiej.

dr inż. Tadeusz Sobczyński
Kujawsko-Pomorski
Ośrodek Doradztwa Rolniczego

Rys. 3. Udział aktywów trwałych w aktywach ogółem w gospodarstwach rolniczych Unii Europejskiej i w wybranych krajach w zależności od wielkości ekonomicznej (ES) – średnia dla lat 2010–2016.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO